

تحلیل نقش مدیریت مبتنی بر حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی

مطالعه موردی: دهستان فیلستان، شهرستان پاکدشت

دکتر معصومه پازکی^۱، دکتر داود شیخی^۲، شیرین صمدی مقدم^۳

چکیده

حکمروایی خوب روستایی، پیش‌شرطی برای توسعه پایدار روستایی شمرده می‌شود. با استقرار رهیافت حکمروایی خوب روستایی در محیط روستاها، می‌توان عدم تمرکز، مدیریت منابع روستایی، مشارکت همگانی، شراکت بین دولت و جامعه مدنی و بخش خصوصی را در بطن جامعه روستایی نهادینه کرد. پژوهش حاضر به منظور تحلیل نقش مدیریتی مبتنی بر حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی دهستان فیلستان شهرستان پاکدشت انجام شده است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی است و روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به دو صورت اسنادی و میدانی (پرسشنامه) در نه شاخص: مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، عدالت، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری، نظارت، کارآیی و اثربخشی و تخصص‌گرایی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل سرپرستان خانوار در روستاهای دهستان فیلستان شهرستان پاکدشت بوده که براساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۵۳ خانوار محاسبه و به صورت تصادفی ساده توزیع شد. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک شانون، تکنیک کوپراس، مدل ویکور، میانگین رتبه و تک‌نمونه‌ای و رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شد. در این پژوهش، شاخص پاسخگویی با استفاده از تکنیک شانون بیشترین امتیاز (۰/۹۸۱۱) و شاخص تخصص‌گرایی کمترین امتیاز (۰/۸۶۳۱) را به خود اختصاص داده‌اند. براساس تکنیک کوپراس، روستای فیلستان بهترین وضعیت را از لحاظ نه شاخص حکمروایی خوب محلی در بین روستاهای این دهستان داراست و با توجه به مدل ویکور، روستای فیلستان در بین سایر روستاهای دهستان فیلستان از لحاظ پایداری در رتبه اول قرار دارد. سطح حکمروایی و پایداری روستاها در سطح مطلوب بود و رابطه معناداری بین حکمروایی خوب و پایداری روستایی وجود داشت. نتیجه آزمون رگرسیون گام‌به‌گام نشان می‌دهد که مقدار بنای شاخص پاسخگویی با $\beta=0/۳۲۵$ بیشترین اهمیت را در افزایش سطح حکمروایی روستاها داراست.

جغرافیا و توسعه، شماره ۵۸، بهار ۱۳۹۹
تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۳
تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۲/۰۳
صفحات: ۹۳-۱۱۲

واژه‌های کلیدی:

حکمروایی خوب، توسعه پایدار روستایی، تکنیک کوپراس، مدل ویکور، دهستان فیلستان.

مقدمه

ترغیب فعالیت‌های همساز با قابلیت‌ها و تنگناهای محیطی به مفهوم عام آن تأکید می‌کند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۶). از این منظر، مدیریت روستا، یکی از مهم‌ترین ارکان دستیابی روستا به توسعه پایدار است. فرایند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی، مالی، اطلاعاتی و انسانی از طریق سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و رهبری برای دستیابی به اهداف سازمان براساس نظام ارزشی و چتر حاکم بر جامعیت را مدیریت گویند. در این میان می‌توان

توسعه پایدار، رویکردی جامع به بهبود بخشی کیفیت زندگی انسان‌ها در جهت تحقق رفاه اقتصادی، اجتماعی و محیطی سکونتگاه‌های انسانی است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۳) و رویکردی است که تعهد افراد را برای حفظ محیط و استانداردهای زندگی افزایش می‌دهد (کریمی و محبوب‌فر، ۱۳۹۱: ۱۱). توسعه پایدار روستایی فرایندی است که به ارتقای همه‌جانبه حیات روستایی از طریق زمینه‌سازی و

مدیریت روستایی را برنامه‌ریزی برای روستا، سازماندهی اقدام توسعه‌ای و هماهنگی و نظارت بر اقدام‌های انجام‌شده دانست. در واقع مدیریت روستایی، علم تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی و... در جامعه روستایی و فرآیند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. راهبرد جدید مدیریت روستایی باید سمت و سوی مشارکتی داشته باشد و به این نکته مهم توجه کند که دستیابی به توسعه پایدار، منوط به افزایش ظرفیت‌ها در تمام امور است. جامعه‌ای توسعه‌یافته‌تر خواهد بود که بر سرنوشت خود تسلط بیشتری داشته باشد؛ در غیر این صورت، اگر جامعه‌ای به سطحی از رشد اقتصادی-اجتماعی برسد، اما قدرت اختیار و انتخاب از آن سلب شود، تنها مرحله‌ای از رشد را طی کرده، ولی فاقد توسعه است (محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۳). در نگرش جدید توسعه، هویت محلی زیربنای مدیریت محلی و مدیریت محلی ابزار اصلی توسعه پایدار روستایی به شمار می‌روند. بر این اساس رهیافت مدیریت مبتنی بر جامعه محلی که بر توانمندسازی جامعه محلی و نقش مستقیم و فعال آن‌ها در فرایند توسعه با همکاری بخش دولتی و سازمان‌های غیردولتی تأکید دارد، یک روش مناسب به نظر می‌رسد (فضل‌ی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۴). در دهه‌های اخیر، مباحثی در ارتباط با تغییر ماهیت دولت وجود دارد (احمدی و چراغی، ۱۳۹۶: ۳۴) و گذار از دولت به سوی فرایندهای نوین اداره نواحی روستایی یعنی حکمروایی در مناطق روستایی مطرح شده که مرز بین حکومت و جامعه مدنی محسوب می‌شود و به نحوی بر مشارکت حکومت‌ها، شرکت‌های خصوصی، شهروندان و اجتماعات محلی برای طراحی و پیاده‌سازی سیاست‌های اقتصادی، اصلاحات اجتماعی و زیست‌محیطی دلالت دارد (فرهادی و زارع، ۱۳۸۹: ۴۸). گفتمان حکمروایی، عنصر ذاتی همکاری بین جامعه مدنی و جامعه سیاسی و همچنین بین دولت و

شهروندان است و ریشه در چشم‌انداز مدیریت عمومی نو^۱ دارد که در واقع پاسخی به ناامیدی و دلزدگی از شکست‌های مشهود دولت رفاه^۲ در فراهم‌آوردن مؤثرتر و کارا تر کالاها و خدمات عمومی است (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۱). رویکرد حکمروایی خوب روستایی از جمله جدیدترین و پرتعدادترین رویکردهایی است که در زمینه مدیریت پایدار توسعه روستایی مطرح شده‌است. این رویکرد با تکیه بر سه رکن اصلی دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی به حضور فعال و اثرگذار این ارکان در سایه مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، قانون‌مندی، عدالت، کارایی و اثربخشی، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌گرایی و توسعه انسانی تأکید دارد (فضل‌ی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۵). در زمینه مراحل شکل‌گیری حکمروایی روستایی نیز باید به این نکته توجه داشت که ساختار اداری حکومت محلی در دهه‌های اخیر در اکثر کشورها دچار تحول شده‌است. حکومت روستایی از دوره پدرسالاری در اوایل قرن بیستم، به دوره دولت‌گرا در اواسط قرن بیستم و به دوره جدید حکمروایی در آستانه قرن بیست‌ویکم تغییر یافته است. این گذار هم بازتاب بخشی از بازساخت روستایی بوده و هم اینکه الزام مهمی برای شکل‌گیری و اجرای سیاست روستایی، ساماندهی جوامع، اقتصاد، محیط‌های روستایی و توزیع قدرت در نواحی روستایی بوده‌است (فضل‌ی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۵).

حکمروایی خوب، فرایندی مستمر از تطبیق و همسوسازی منافع متضاد و متفاوت گروه‌های دست‌اندرکار (امینیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۲) در جامعه روستایی است. رهیافت حکمروایی خوب روستایی بر پایه اعتقاد به دموکراسی، کثرت‌گرایی و جامعه مدنی (نهادهای اجتماعات محلی و شوراهای محلی) استوار است و در آن منافع ناشی از مداخله و همکاری نهادهای محلی و غیرانتفاعی با نهادهای

1-New public management (NPM)

2-Welfare-State

مشارکت فقرا، افزایش قابلیت‌های فقرا از طریق بهبود خدمات اساسی، ایجاد فرصت‌های اقتصادی از طریق افزایش میزان دسترسی به بازار، ایجاد تور ایمنی مناسب در برابر شوک‌های اقتصادی و تأمین امنیت فقرا در برابر فساد، جرم و جنایت، سبب کاهش فقر می‌شود؛ به گونه‌ای که حکمروایی خوب با بهبود شرایط حکومت، افزایش آزادی و دخالت مردم در تعیین سرنوشت خود و طراحی برنامه‌های توسعه توسط خود مردم سبب ایجاد فرایندهای نوین اداری، تغییر شیوه‌های تأمین معاش و در نتیجه کاهش فقر خواهد شد.

دربان آستانه و رضوانی (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت‌عنوان تبیین عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی مطالعه موردی: شهرستان قزوین، اصلاح شرایط احراز سمت دهیاری و عضویت در شورای اسلامی روستا، اصلاح مقررات استخدام دهیاران، برگزاری دوره‌های آموزشی کارآمد و بهبود تعامل بین مدیران روستایی با دستگاه‌های دولتی را به‌منظور ارتقای حکمروایی روستایی پیشنهاد داده‌اند. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب روستایی در ایران به این نتایج دست یافتند که حکمروایی خوب روستایی در اکثر روستاهای مورد مطالعه (استان مازندران) از وضعیت مناسبی برخوردار نبوده و نظام ساختاری روستا برآمده از نبود تعادل یا همزیستی بین کنشگران (دولت، بازار و جامعه مدنی) با تأکید بر رهیافت مکانیکی به جای رهیافت انسان‌گرا و نیز برنامه‌ریزی کارشناسانه به جای برنامه‌ریزی مشارکتی بوده که الگوی پیشنهادی (مطلوب) برای حکمروایی خوب روستایی باید به آن توجه کند.

رحمانی‌فضلی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی درباره بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرایند مدیریت روستایی نوین به این نتایج رسیدند که رویکرد

رسمی مورد توجه قرار گرفته است. حکمروایی خوب روستایی، پیش‌شرطی برای توسعه پایدار روستایی بر شمرده می‌شود، زیرا عدم تمرکز، مدیریت منابع روستایی، مشارکت همگانی، شراکت بین دولت و جامعه مدنی و بخش خصوصی، ابزارهای اصلی پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و اقتصادی و محیطی قلمداد می‌شوند و این‌ها همگی خود مستلزم استقرار رهیافت حکمروایی خوب روستایی هستند.

در نهایت منظور از حکمروایی خوب روستایی این است که توزیع قدرت در مدیریت جامعه محلی نهادینه شود و برابری دسترسی به فرصت‌ها تحقق یابد و مجموعه این‌ها، یعنی مشارکت همه‌جانبه روستاییان در اداره امور خودشان (عظیمی‌آملی و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۲۴).

با توجه به اهداف پژوهش، فرضیه‌های زیر مطرح شده‌است:

- ۱- روستاهای دهستان فیلستان به لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی در وضعیت مطلوبی قرار دارند.
 - ۲- روستاهای دهستان فیلستان به لحاظ شاخص‌های پایداری روستایی در وضعیت مطلوبی قرار دارند.
 - ۳- بین حکمروایی خوب روستایی و پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه، رابطه معناداری وجود دارد.
- رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهش خود با عنوان تبیین رابطه رهیافت حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی در مناطق روستایی استان مازندران معتقدند که رهیافت حکمروایی خوب روستایی می‌تواند به چالش مدیریتی توسعه روستایی در ایران پاسخی درخور دهد و توسعه پایدار روستایی را سرعت بخشد. دادورخانی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت‌عنوان حکمروایی خوب راهبردی برای کاهش فقر روستایی به این نتیجه رسیدند که حکمروایی خوب با دارا بودن شاخص‌هایی نظیر مشارکت، قانون‌گرایی و... از طریق راهکارهای افزایش

در سازماندهی مناسب و تقویت نظام‌های مبتنی بر حکمروایی خوب روستایی اهمیت دارد، بلکه در تحقق وظایف و حل مسائل مدیریتی روستاها نیز می‌تواند بسیار مهم باشد.

مبانی نظری تحقیق

نقش و جایگاه روستاها در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس‌های محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی، همچون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت و... موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری شد (نجاززاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۶). توسعه پایدار نگرش همه‌جانبه و سینوپتیکی و فرایندی به تعامل انسان سازمان‌یافته با محیط‌زیست خویش (فضای زندگی) و الگوی حاصل از این تعامل در ابعاد سه‌گانه رهبری اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیک در جهت افزایش انتخاب مردم با گسترش دامنه دموکراتیک، تواناسازی مردم به‌منظور تصمیم‌گیری برای شکل‌دهی به فضای زیست، افزایش رفاه و خوشبختی، گسترش فرصت‌ها و ظرفیت‌های بالقوه نهفته شده‌است (رکن‌الدین افتخاری و بدری، ۱۳۹۱: ۲۲).

پارادایم توسعه پایدار مبتنی بر فلسفه عدالت بین نسلی در بهره‌گیری از محیط و فرایندی است که نیازهای حال حاضر را بدون به خطر انداختن توانایی نسل آینده برای تأمین آن‌ها برطرف می‌کند (Iluțiu et al, 2015: 403). در طول تاریخ، روستاها به‌مثابه نخستین واحد اجتماعی و مرکز استقرار و اسکان انسان‌ها، از سازمان اجتماعی و مدیریت بهره‌مند بوده‌اند (بدری و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۰). بررسی تجارب و نظریات موجود در عرصه مدیریت محلی حاکی از آن است، حفظ تعادل بین نیازهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی نسل حاضر و آینده، تغییر

حکمروایی خوب روستایی با اصول، معیارها و شاخص‌های ذکر شده می‌تواند رویکردی مطلوب در ساختار نوین مدیریت روستایی و همچنین نقشی وادارنده در روند توسعه پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، فضایی و مدیریت توسعه روستایی کشور داشته باشد. نجاززاده و همکاران (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر حکمروایی خوب و پایداری جوامع روستایی با نقش تعدیل‌گری سرمایه فرهنگی؛ مورد مطالعه: دهستان گودین، به این مسئله تأکید کرده‌اند که ظرفیت‌سازی برای حکمروایی درست و مطلوب، ابزار اولیه برای ریشه‌کن کردن فقر، برخورداری عادلانه و برابر شهروندان از مواهب زندگی و مشارکت آنان در تمام امور تصمیم‌گیری و اجراست. یافته‌های این پژوهش بیان‌کننده برآزش نسبتاً مناسب الگوی پیشنهادی و همچنین معنادار بودن آثار غیرمستقیم سرمایه اجتماعی با پایداری اقتصادی-اجتماعی و در نظر گرفتن نقش میانجیگری حکمروایی خوب روستایی است. حیدری ساربان (۱۳۹۶) در پژوهش خود با موضوع بررسی اثرات سرمایه اجتماعی بر حکمروایی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان اردبیل)، بر این امر تأکید کرده است که لازمه پایداری توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه، تمرکززدایی نهادهای دولتی و مدیریتی، واگذاری اختیارات، قدرت و صلاحیت به حکومت‌های محلی و سایر ذی‌نفعان محلی، کارآمدسازی و مسئولیت‌پذیری بیشتر در اداره امور روستایی است، که همه این شیوه‌های جدید از اداره روستاها، الگویی به نام حکمروایی روستایی را می‌طلبد. نوروزی و همکاران (۱۳۹۶)، در تحقیقی با عنوان ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در چارچوب شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان اصفهان) معتقدند که ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در نقش سازمان‌های محلی نه تنها

پارادایمی را در اداره امور ایجاد کرده است. این تغییر پارادایم به ورود مفاهیمی مانند مشارکت شهروندی، جامعه مدنی، شفافیت، پاسخگویی، عدالت و برابری در کنار کارایی و اثربخشی مدیریت محلی انجامیده است و حکمروایی محلی را به عنوان پیش شرطی برای توسعه پایدار و الگوی مناسبی برای مدیریت شهری و روستایی معرفی می کند (دربان آستانه و رضوانی، ۱۳۹۰: ۱۸۰).

نواحی روستایی طی حیات خود تحت مدیریت خاصی از شکل سنتی تا نوین اداره می شدند، اما آنچه پس از مدیریت، جوامع روستایی را در رسیدن به اهداف توسعه یاری می دهد، حکمروایی خوب روستایی است که در دهه های اخیر در ادبیات توسعه جهان نمایان شده و مرز بین حکومت و جامعه مدنی است که طیف وسیعی از اندیشه ها مانند شکل و طبیعت حکمروایی محلی و پروژه ها یا برنامه های مدیریت توسعه روستایی و همچنین ظرفیت نهادهای حکومت محلی در تدوین و اجرای سیاست های توسعه محلی را در برمی گیرد (داورخانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۷). حکمروایی محصولی انسانی است (Bhuiyan, 2011: 414) که هنر حکومت کردن و بهترین شیوه سرپرستی و مدیریت منفعت عمومی است (بزی، ۱۳۹۵: ۵۲) که اساساً باید حکمروایی، مشارکت پذیر و دربرگیرنده باشد و بین تمامی تشریک مساعی کنشگران کارا و اثربخش رخ دهد (صراف و همکاران، ۱۳۹۲: ۶) و در معنای گسترده عبارت از اعمال اقتدار اقتصادی، سیاسی و اداری به منظور مدیریت امور ملت و نیز اعمال کنترل جامعه در رابطه با مدیریت منابع خود به هدف توسعه همه جانبه (کریمی مله، ۱۳۹۱: ۴۷).

حکمرانی خوب، مدیریت کارآمد امور عمومی از راه برپا کردن یک حکومت و قواعد مشروع و قانونی در راستای پیش برد ارزش های اجتماعی افراد و گروه ها است (سجادی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۸) که حاکمیت قانون به رعایت هنجارهای اجتماعی منجر می شود

معتقد است که حکمروایی مطلوب، نهایتاً به ایجاد شرایط قانونمندی و کنش جمعی کمک می کند (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۷). حکمروایی خوب روستایی به نحوی زمینه مشارکت حکومت ها، شهروندان و اجتماعات محلی را برای پیاده سازی سیاست های اقتصادی، اصلاحات اجتماعی و زیست محیطی فراهم می کند (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۵۲) و مشارکت نهادهای غیردولتی منجر به بهبود شرایط پذیرش تصمیمات می شود (Newig & Fritsch, 2009: 200).

حکمروایی روستایی، فرایند تأثیرگذاری همه ارکان اثرگذاری روستایی بر مدیریت روستایی با تمام سازوکارهایی است که به سوی تعالی روستا و مردم روستایی حرکت می کنند (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵). مفهوم حکمرانی، مفهوم جدیدی نیست و قدمت آن به قدمت تاریخ تمدن بشری برمی گردد. این اصطلاح از لغت یونانی keybernetes و kybernan گرفته شده است و معنی آن هدایت کردن (to sleer) و راهنمایی کردن (to pilot) و به معنی چیزها را در کنار هم نگاه داشتن است. در واقع لغت و مفهوم حکمرانی، اشاره به پاسخگوبودن هم در سیاست گذاری و هم در اجرا دارد (ابراهیم زاده و اسدیان، ۱۳۹۲: ۱۹) و به عنوان پارادایم غالب معاصر، راه حل توسعه نیافتگی و فقر را در کاهش نظارت مستقیم دولت بر فعالیت های اقتصادی می داند و معتقد است که تفویض اختیار از دولت به سازمان ها و تلاش برای دموکراسی کردن بیشتر امور، سبب کاهش فقر و افزایش مشارکت مردمی می شود (Minogue, 2008: 189) که در بیانی ساده، فرایندی از تصمیم سازی و روندی است که تصمیم ها در آن به اجرا درمی آیند، می توان آن را به قدمت تمدن بشری دانست (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸: ۴۷) که با ابتکار عمل، سیاست از پایین به بالا و شبکه های خودسازمانی، رویکردهای قدیمی سلسله مراتبی از بالا

یکدیگر تشریح مساعی می‌کنند (دربان آستانه و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰۲). موضوع حکمروایی خوب، بر چگونگی دست‌یافتن به حکومتی که بتواند زمینه‌ساز توسعه‌ای مردم‌سالار و برابرخواهانه باشد، تأکید دارد. با توجه به این برداشت، حکمروایی روستایی، عبارت است از فرایند تأثیرگذاری همه ارکان دخیل روستایی بر مدیریت روستایی، با تمام ساز و کارهایی که با آن‌ها بتوان به سوی تعالی و پیشرفت روستا و مردم روستایی حرکت کرد. امروزه گسترش رهیافت حکمروایی خوب روستایی مستلزم آن است که مردم و جوامع روستایی در شکل‌های مدنی به صورت شبکه‌های کوچک اجتماعی، سازماندهی شوند تا از توانایی‌ها و استعدادها و خلاقیت‌هایشان به گونه‌ای مناسب استفاده کنند و به مدیریت آن‌ها بپردازند. چنین نگرش‌هایی از ضروریات فرایند توسعه پایدار روستایی قلمداد می‌شود که از طریق ساز و کارهای ظرفیت‌سازی و توانمندسازی و شبکه‌سازی - که نوعی سرمایه اجتماعی قلمداد می‌شود - عینیت می‌یابد (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳ و ۲). محققان بانک جهانی مانند: دانیل کافمن، آرت کرای و پابلو زویدو لوبتون، یافته‌های مؤسسات مختلف بین‌المللی همچون EIU، ICRG، بنیان هریتیج و خانه آزاد پیرامون وضعیت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورها را با یکدیگر ادغام کرده و شاخص‌های کلی و جدیدی تحت‌عنوان شاخص‌های حکمرانی معرفی کرده‌اند. این محققان کار خود را با این فرضیه آغاز کردند که چگونه رسم و نهادهایی که از مجرای آن‌ها حاکمیت در یک کشور اعمال می‌شود، در رشد و توسعه آن کشور مؤثرند (توکلی و مؤمنی، ۱۳۹۵: ۳).

به پایین و دیوان‌سالاری را کم‌رنگ و ناکارآمد کرده است (شریف‌زادگان و شمس‌کوشکی، ۱۳۹۳: ۲۸۱). در نظریه حکمروایی، کارآمدی حکومت تابعی از چگونگی ارتباط شهروندان با حکومت است (فاطمی‌نیا، ۱۳۸۶: ۴۴)؛ از این رو حکمروایی فرایندی است که مشکلات و معضلات جامعه با تلاش و تکاپوی جمعی و با اتکا به قدرت عمومی و به‌کارگیری آن حل می‌شود و سامان می‌یابد و هرگاه چنین مفهومی از حکمروایی بر کیفیت و نحوه انجام وظایف آن تأکید کند، مفهوم حکمروایی خوب مطرح می‌شود (شماعی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). سیاست‌های حکمروایی خوب شامل توسعه بخش خصوصی، تمرکززدایی، ترویج و توانمندسازی جامعه مدنی است که حکمرانی خوب به افزایش اعتماد شهروندان به دولت و رضایت عمومی می‌انجامد (Boucaret & De walle, 2003: 329). بنابراین دست‌اندرکاران حکمروایی در دو سطح زیر هستند؛ سطح عمودی: ترکیب و اثربخشی نهادهای دولت مرکزی و محلی، سطح افقی: ترکیب و اثربخشی سازمان‌های جامعه مدنی و بخش خصوصی (Mengisteab, 2009: 34). بانک جهانی، شاخص‌هایی چون حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی و فقدان آشوب، اثربخشی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد و انتخابات آزاد و منصفانه را برای سنجش حکمرانی خوب در کشورها استفاده کرده است (Kaufmann et al, 2007: 11). در حکمروایی محلی، شبکه‌ای از کنشگران حکومت محلی، بخش خصوصی، تشکل‌های غیردولتی، مدنی و نمایندگان دولت مرکزی، اولویت‌ها و مسائل محلی را شناسایی و برای تحقق خواست‌ها و رفع مشکلات با

جدول ۱: اصول و شاخص‌های حکمرانی خوب

مشارکت ^۱	تمامی شهروندان بایستی مستقیم یا از طریق نهادهای میانجی در فرایند تصمیم‌گیری شرکت داشته باشند که چنین مشارکتی بر مبنای آزادی بیان و آزادی انجمن‌ها صورت می‌گیرد.
شفافیت ^۲	بیانگر ایجاد اعتماد متقابل بین حکومت و عامه مردم از طریق تأمین اطلاعات با تضمین دسترسی آسان به اطلاعات لازم و کافی است.
قانون‌مداری ^۳	منظور اجرای قوانینی است که برای همه سودمند و ضروری است، بدون استثنا گذاشتن میان هریک از شهروندان، ضمن توجه به حقوق پایه انسانی و ملاحظه ارزش‌های متداول جامعه.
پاسخگویی ^۴	پاسخگویی از طریق فرایندهای انتخاب صاحبان قدرت و همین‌طور از طریق رویه‌هایی تعیین می‌شود که بدان طریق، فرایند تصمیم‌سازی عمومی و نتایجی که آن‌ها به‌وجود می‌آورند در راستای تعاملات عمومی و بازخورد آن‌ها مورد حمایت قرار می‌گیرند.
عدالت ^۵	تأکید بر فراهم‌آوردن فرصت‌های برابر برای شهروندان جهت بهبود رفاه بدون تبعیض میان آن‌ها.
مسئولیت‌پذیری ^۶	دلالت بر افزایش حساسیت مدیران حکومتی نسبت به خواسته‌های عمومی دارد.
نظارت ^۷	داشتن استراتژی مشخص و نگاه راهبردی جهت نیل به پایداری، توسعه و پیشرفت مناطق با مشارکت شهروندان از طریق فراهم‌آوردن حس مالکیت و مسئولیت‌پذیری بین آن‌ها. افزایش تلاش‌های نظارتی در اقدامات حکومتی و فرایندهای توسعه با مشارکت بخش خصوصی و عموم مردم.
کارایی و اثربخشی ^۸	تضمین اعطای خدمات به عموم مردم با مصرف بهینه و عاقلانه منابع در دسترس.
تخصص‌گرایی ^۹	تأمین آسان و سریع خدمات ضروری از طریق افزایش ظرفیت شرایط اخلاقی مدیران.

مأخذ: حاجی‌علی‌زاده، ۱۳۹۵: ۲۱؛ UNDP, 2002: 124

رویکرد حاکم بر فرایند پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. پژوهش حاضر از نظر بعد روش اجرا، از نوع ترکیبی اسنادی-پیمایشی است و نحوه گردآوری داده‌ها پیمایشی مقطعی است. جامعه آماری تحقیق سرپرستان خانوار در روستاهای بالای ۲۰ خانوار دهستان فیلستان (شهرستان پاکدشت) براساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ بودند که براساس فرمول کوکران تعداد ۳۵۳ خانوار از ۵ روستا به‌عنوان نمونه پژوهش به‌دست آمده است. سپس براساس تعداد خانوارهای هر روستا و به روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی‌شده، تعداد نمونه در هر روستا با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$n_i = \frac{N_i}{N} \cdot n$$

بازه زمانی این تحقیق در سال ۱۳۹۷ است. پرسشنامه به‌عنوان ابزار پژوهش، به‌صورت تصادفی در اختیار سرپرستان خانوار قرار گرفت.

حکمروایی روستایی عبارت است از فرایند تأثیرگذاری همه ارکان دخیل روستایی بر مدیریت روستایی، با تمام سازوکارهایی که با آن‌ها بتوان به‌سوی تعالی و پیشرفت روستا و مردم روستایی حرکت کرد (حیدری‌ساریان، ۱۳۹۶: ۱۱). حکمروایی خوب روستایی، شیوه‌ای مدیریتی است که اگر براساس اصول علمی و اعتماد متقابل تدوین و اجرا شود، اهرمی مناسب برای تضمین پایداری منابع و معیشت جوامع محلی، ساماندهی جوامع، اقتصاد، محیط‌های روستایی و توزیع قدرت در نواحی روستایی خواهد بود (نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۷).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کاربردی است و با توجه به ماهیت موضوع و مؤلفه‌های مورد بررسی،

- 1-Participation
- 2-Transparency
- 3-Rule of Law
- 4-Accountability
- 5-Equity
- 6-Responsiveness
- 7-Supervision
- 8-Effectiveness & Efficiency
- 9-Professionalism

جدول ۲: تعداد جمعیت و خانوار روستاها در سال ۱۳۹۵ و تعداد نمونه برای هر روستا براساس نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده

روستا	تعداد جمعیت	تعداد خانوار	تعداد نمونه براساس حجم خانوار
جیتو	۲۳۴۶	۶۳۲	۵۰
ارمبویه	۱۹۴۹	۵۳۳	۴۳
محمودآباد خالصه	۱۲۱۸	۳۵۰	۲۸
فیستان	۴۴۳۱	۱۲۲۹	۹۸
گلزار	۵۸۹۷	۱۶۷۳	۱۳۴
جمع	۱۵۹۲۶	۴۴۰۷	۳۵۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

تحقیق، تکنیک دلفی^۲ استفاده شده که یکی از روش‌های کسب دانش گروهی مورد استفاده است، این تکنیک، دارای ساختار پیش‌بینی و کمک به تصمیم‌گیری در طی فرایندهای پیمایشی، جمع‌آوری اطلاعات و درنهایت، اجماع گروهی است. روش دلفی راهکاری برای ایجاد یک فرایند ارتباط گروهی است، به طوری که این فرایند به گروهی که شامل اجزای جداگانه و مستقل است، اجازه می‌دهد که در حل مسائل پیچیده شرکت کنند (بهنام‌مرشدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱).

در مرحله اول، پاسخ‌دهندگان انتخاب شدند که کارشناسان مسائل روستا پانل پاسخ‌دهندگان در این پژوهش را تشکیل دادند. در مرحله دوم، با طرح سؤال (به صورت حضوری) از کارشناسان خواسته شد تا شاخص‌ها و معیارهای پایداری روستاها را در ابعاد گوناگون در منطقه مورد مطالعه بیان کنند. در مرحله سوم با توجه به مطالعات صورت گرفته و نظر کارشناسان پرسشنامه تحقیق آماده شد و به منظور

مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره که اغلب مدل‌های تصمیم‌گیری چندهدفه نامیده می‌شوند، مجموعه‌ای از روش‌هایی هستند که به تصمیم‌گیرندگان اجازه می‌دهد تا با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از معیارهای اغلب متضاد، به انتخاب، رتبه‌بندی، ترتیب یا توصیف مجموعه‌ای از گزینه‌ها در فرایند تصمیم‌گیری بپردازند (شفیعی‌ثابت، ۱۳۹۵: ۲۲). به منظور تحلیل وضعیت حکمروایی خوب روستایی از تکنیک کوپراس استفاده شد. روش کوپراس به دلایل: سادگی روش محاسبه، رتبه‌بندی کامل گزینه‌ها، بهره‌گیری همزمان از معیارهای کمی و کیفی، قابلیت محاسبه معیارهای مثبت (حداکثر) و معیارهای منفی (حداقل) به طور جداگانه در فرایند ارزیابی، تخمین درجه اهمیت هر گزینه به صورت درصد به منظور نشان دادن اندازه بهتر یا بدتر بودن یک گزینه و تطبیق بیشتر با شرایط و واقعیت‌های محلی و تجربی امروزه کاربرد زیادی دارد (پورطاهری، ۱۳۹۳: ۳۹). همچنین برای تحلیل وضعیت روستاها براساس میزان پایداری از روش ویکور^۱ استفاده شد. برای تعیین شاخص‌های

۲- زمانی که بنا باشد درباره اتفاق نظر یک جمع صاحب‌نظر در یک موضوع خاص به بررسی پرداخته شود، از روش دلفی استفاده می‌شود. این روش، فرایندی ساختاریافته برای جمع‌آوری و طبقه‌بندی دانش موجود در نزد گروهی از کارشناسان و خبرگان است که از طریق مصاحبه و توزیع پرسشنامه‌هایی در بین افراد و بازخورد کنترل‌شده پاسخ‌ها و نظرات دریافتی صورت می‌گیرد. وقتی نیاز به دانستن نظر گروهی از متخصصان باشد، ولی امکان لازم برای جمع کردن آنان در یک جلسه وجود نداشته باشد، می‌توان از روش دلفی استفاده کرد (شیع و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۰).

۱- مدل VIKOR (راه‌حل سازشی و بهینه‌سازی چندمعیاره) به عنوان یک روش تصمیم‌گیری چندمعیاره برای حل یک مسئله تصمیم‌گیری گسسته با معیارهای نامتناسب (واحدهای اندازه‌گیری مختلف) و متعارض توسعه داده شده است. روش ویکور برای رتبه‌بندی گزینه‌های مختلف به کار می‌رود که در این مدل برخلاف مدل‌های تصمیم‌گیری سلسله‌مراتبی، مقایسات زوجی بین معیارها و گزینه‌ها صورت نمی‌گیرد و هر گزینه به طور مستقل توسط یک معیار سنجیده می‌شود (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۶ و ۱۷۷).

روستایی تأیید شد. اعتبارسنجی آن نیز با روش آلفای کرونباخ به دست آمده و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش تصمیم‌گیری چندشاخصه کوپراس^۱ انجام شده است. متغیرهای این پژوهش به ترتیب عبارت‌اند از: مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، عدالت، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری، نظارت، کارایی و اثربخشی و تخصص‌گرایی.

بررسی به رؤیت کارشناسان رسید و بعد از تأیید کارشناسان، پرسشنامه تکثیر و در اختیار نمونه آماری قرار گرفت.

پرسشنامه محقق ساخت برای تکنیک کوپراس، در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت از بسیار کم با ارزش ۱ تا بسیار زیاد با ارزش ۵ به کار رفته است. روایی پرسشنامه با استادان صاحب‌نظر جغرافیا و برنامه‌ریزی

جدول ۳: میزان آلفای کرونباخ در گویه‌های تبیین‌کننده شاخص وضعیت حکمروایی خوب روستایی

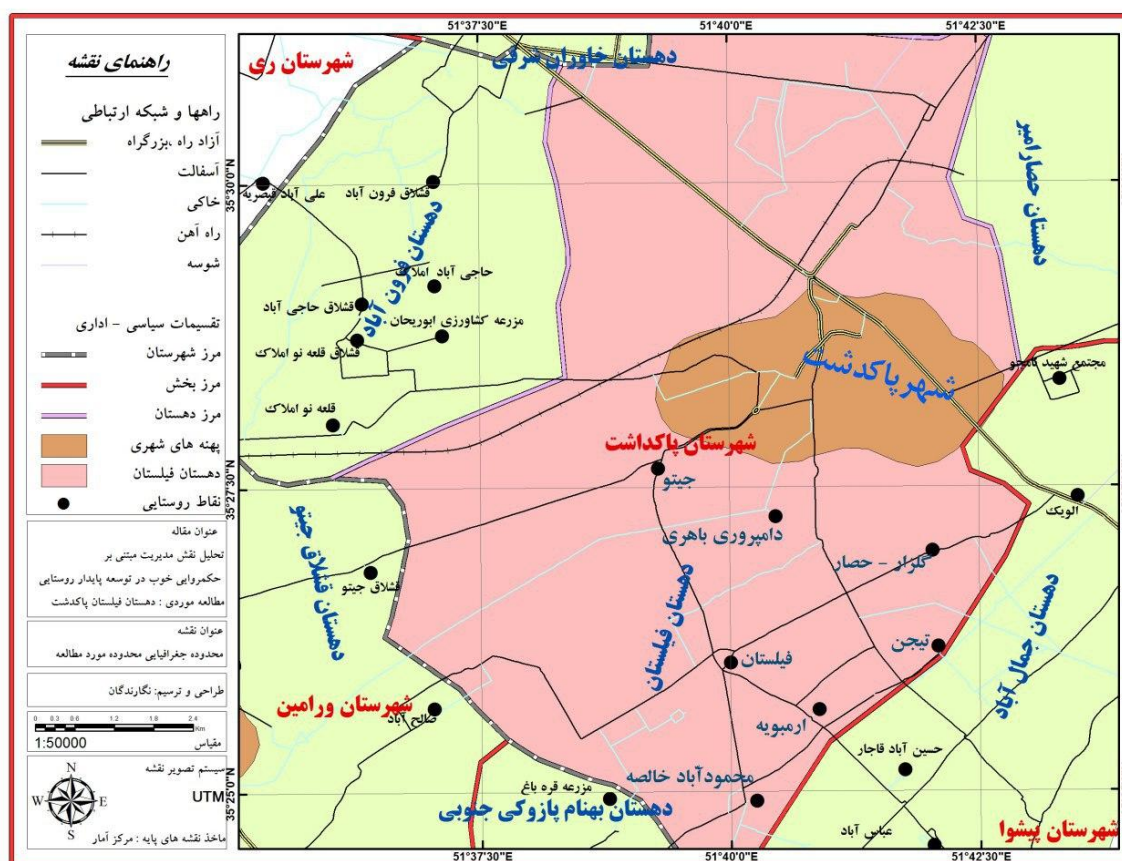
آلفای کرونباخ	گویه‌ها	شاخص‌ها
۰/۹۸	مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های عمرانی و اقتصادی روستا، مشارکت مردم در سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی روستا، ایجاد بستر مناسب برای فعالیت مردم، تسهیل شرایط حضور مردم در روند توسعه روستا	مشارکت
۰/۹۷	شفافیت در ارائه عملکرد، ارائه اطلاعات صادقانه به مردم، نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌های توسعه روستا، کنترل و پایش عملکرد مدیران روستا، مستندسازی اطلاعات، رعایت اخلاق و صداقت	شفافیت
۰/۷۸	عدم تأثیرگذاری افراد یا قوم‌های صاحب‌نفوذ در تصمیم‌گیری‌های مربوط به روستا، پایبندی مدیریت روستا به حقوق مردم روستا، التزام مدیریت روستا به برابری در برابر قانون، مقاومت مدیریت روستا در مقابل رفتارهای خلاف قانون مردم	قانون‌مداری
۰/۹۰	پاسخگوبودن مدیریت روستا در قبال وظایف خود به مردم، تشکیل جلسات عمومی در مسجد روستا توسط دهیار یا شورای ده برای تشریح اقدامات، تعهدپذیربودن مدیریت روستا، سازماندهی شیوه اجرای پاسخگویی	پاسخگویی
۰/۹۲	توزیع عادلانه خدمات و امکانات، اجرای طرح‌های توسعه‌ای در روستا در مدت زمان معین، عدالت جنسیتی، عضویت زنان در شورای روستا یا به‌عنوان دهیار، توجه به منافع عمومی	عدالت
۰/۷۶	شایستگی اعضای شورای روستا و دهیار در پذیرش مسئولیت، پیگیری برای اجرای کامل طرح‌های در حال انجام، توانمندسازی مردم روستا، شایسته‌سالاری	مسئولیت‌پذیری
۰/۹۷	ایجاد سازوکاری برای نظارت مردم بر عملکرد مدیریت روستا، هم‌فکری با مردم و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در روستا، افزایش ارتباط بین مدیریت روستایی با مسئولان شهرستان	نظارت
۰/۹۶	مستمربودن فعالیت‌های مدیریت روستایی، بهبود شیوه امور با مشارکت اهالی روستا، ارتقای کیفیت خدمات، استفاده صحیح از منابع انسانی و مالی، بهبود شیوه و سبک مدیریت روستا	کارایی و اثربخشی
۰/۷۵	استفاده از نیروهای متخصص و توانمند روستا در روند تهیه و اجرای طرح‌های توسعه‌ای، واگذاری مسئولیت به افراد تواناتر	تخصص‌گرایی

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

محدوده مورد پژوهش

شهرستان پاکدشت با وسعتی معادل ۶۱۰ کیلومتر مربع، حدود ۳/۲ درصد از مساحت استان تهران را به خود اختصاص داده است و با ارتفاع ۱۰۱۳ متر از سطح دریا در زمین‌های آبرفتی جنوب رشته‌کوه‌های البرز قرار گرفته است. دهستان فیلیستان در بخش مرکزی شهرستان پاکدشت واقع شده است و شامل روستاهای فیلیستان، جیتو، ارمبویه، گلزار (گلزار

بالا و پایین)، و محمودآباد خالصه و دو روستای زیر ۲۰ خانوار تیجن و دامپروری باهری است. جمعیت و خانوار روستاها در جدول شماره ۲ ارائه شده است. فعالیت اصلی روستائیان در این دهستان کشاورزی و به‌ویژه کشت گلخانه‌ای و کشت گل و گیاهان زینتی است که نسبت به سایر دهستان‌های شهرستان پاکدشت از سطح توسعه مطلوب‌تری برخوردار است.

شکل ۱: موقعیت محدوده مورد مطالعه

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۷

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از تعداد پاسخگویان ۸۴/۷۴ درصد (۳۰۰ نفر) را مردان و ۱۵/۲۶ درصد (۵۴ نفر) را زنان تشکیل داده‌اند.

همچنین توزیع فراوانی پاسخگویان را براساس سن، مورد بررسی قرار می‌دهد، که افراد در رده سنی بین ۵۰-۴۱ سال، بیشترین میزان از پاسخ‌دهندگان را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

گروه‌های سنی (سال)	درصد فراوانی	تحصیلات	درصد فراوانی
زیر ۱۸ سال	-	زیر دیپلم	۱۲/۷۰
۱۸-۲۴/۹۵	۲/۸۲	دیپلم	۳۷/۸۵
۲۵-۳۴/۹۵	۱۲/۱۴	لیسانس	۳۷/۲۸
۳۵-۴۴/۹۵	۵/۹۳	فوق‌لیسانس	۱۰/۷۴
۴۵-۵۴/۹۵	۳۸/۱۳	دکتر	۱/۴۲
۵۵-۶۴/۹۵	۳۱/۶۳	-	-
۶۵ به بالا	۹/۳۲	-	-
جمع	۱۰۰	جمع	۱۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

تحلیل وضعیت حکمروایی و پایداری سکونتگاه‌های روستایی

برای بررسی وضعیت حکمروایی مطلوب در روستاهای دهستان فیلستان، از تکنیک کوپراس استفاده شده‌است، بدین‌منظور ابتدا شاخص‌های حکمروایی خوب با استفاده از روش آنتروپی^۱ شانون مورد سنجش و وزن‌دهی قرار گرفتند. روش آنتروپی شانون یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه برای

محاسبه وزن معیارها است. درنهایت با استفاده از تکنیک کوپراس وضعیت حکمروایی خوب در روستاهای دهستان فیلستان با استفاده از این شاخص‌ها مشخص شد. براساس یافته‌های جدول شماره ۵، شاخص پاسخگویی با استفاده از تکنیک شانون بیشترین امتیاز (۰/۹۸۱۱) و شاخص تخصص‌گرایی کمترین امتیاز (۰/۸۶۳۱) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۵: وزن هریک از شاخص‌های حکمروایی خوب با استفاده از روش شانون

ردیف	Z	مؤلفه	وزن شاخص
۱	+	مشارکت	۰/۹۶۸۷
۲	+	شفافیت	۰/۹۶۲۵
۳	+	قانون‌مداری	۰/۹۶۲۵
۴	+	عدالت	۰/۹۳۷۷
۵	+	پاسخگویی	۰/۹۸۱۱
۶	-	مسئولیت‌پذیری	۰/۹۶۲۵
۷	-	نظارت	۰/۹۰۶۶
۸	-	کارآیی و اثربخشی	۰/۹۳۱۵
۹	+	تخصص‌گرایی	۰/۸۶۳۱

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

جدول ۶: نتایج ارزیابی مدل کوپراس

رتبه					گزینه‌ها
۵	۷۵/۲۱	۰/۵۶۱۸	۰/۳۴۹	۰/۵۳۳۶	محمودآباد خالصه
۳	۹۶/۸۴	۰/۷۲۳۳	۰/۳۱۱	۰/۶۳۳۳	جیتو
۴	۹۳/۳۱	۰/۶۹۷	۰/۳۵۰۱	۰/۶۱۶۲	ارمبویه
۱	۱۰۰	۰/۷۴۶۹	۰/۲۹۸۲	۰/۶۵۲۹	فیلمستان
۲	۹۹/۹۴	۰/۷۴۶۵	۰/۲۶۹۳	۰/۶۴۱۴	گلزار

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

در رتبه دوم قرار دارد. در این مرحله با استفاده از تکنیک ویکور، میزان پایداری روستاهای دهستان فیلمستان در ابعاد محیطی، کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است. جدول شماره (۷)، مؤلفه‌ها و معیارهای تبیین‌کننده ابعاد پایداری را نشان می‌دهد.

در مدل کوپراس، گزینه‌ای که بهترین وضعیت را به لحاظ معیارها داشته باشد، با بالاترین درجه اهمیت N_j مشخص می‌شوند که برابر با ۱۰۰ درصد است؛ براین اساس روستای فیلمستان با N_j برابر ۱۰۰ بهترین وضعیت را از لحاظ ۹ شاخص پژوهش در زمینه حکمروایی خوب محلی در بین روستاهای این دهستان داراست و روستای گلزار با N_j برابر با ۹۹/۹۴

جدول ۷: مؤلفه‌ها و شاخص‌های تبیین‌کننده وضعیت دهستان فیلمستان از نظر پایداری

معیار	ابعاد
آلودگی صوتی، بصری و هوا؛ بهداشت محیط، دفع پسماندها، فضای سبز، مخاطرات طبیعی	محیطی
کیفیت ساختمان‌ها، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، کیفیت پیاده‌روها و معابر	کالبدی
میزان و نوع اشتغال، میزان درآمد خانوار، نرخ بیکاری، پس‌انداز خانوار	اقتصادی
کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی، مشارکت، امنیت اجتماعی	اجتماعی
عدالت، نهادهای مدنی	نهادی

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

ماتریس گزینه معیار در ویکور ابتدا باید نرمالایز شود که روش نرمال‌سازی در تکنیک ویکور، روش خطی

جدول ۸: ماتریس نرمال وزنی داده‌های ماتریس تصمیم‌گیری تحلیل میزان پایداری روستاها

نهادی	اجتماعی	اقتصادی	کالبدی	محیطی	A_{ij}
۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۰۰	۰/۲۲۰	۰/۱۸۰	Aij
۰/۱۲۲	۰/۱۰۳	۰/۰۳۷	۰/۰۹۴	۰/۰۷۰	جیتو
۰/۰۴۹	۰/۰۷۷	۰/۰۲۲	۰/۰۶۳	۰/۰۵۶	ارمبویه
۰/۰۴۹	۰/۰۷۷	۰/۰۱۵	۰/۰۶۳	۰/۰۴۲	محمودآباد
۰/۱۴۶	۰/۱۵۴	۰/۰۵۹	۰/۱۲۶	۰/۰۹۹	فیلمستان
۰/۱۴۶	۰/۱۲۸	۰/۰۶۷	۰/۱۲۶	۰/۱۱۳	گلزار

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

جدول ۹: تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R)

		نهادی	اجتماعی	اقتصادی	کالبدی	محیطی	aij
R	S	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۰۰	۰/۲۲۰	۰/۱۸۰	
۰/۱۶۷	۰/۵۰۴	۰/۰۶۳	۰/۱۶۷	۰/۰۵۷	۰/۱۱۰	۰/۱۰۸	جیتو
۰/۲۵۰	۰/۹۵۰	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۰۸۶	۰/۲۲۰	۰/۱۴۴	ارمبویه
۰/۲۵۰	۱/۰۰۰	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۰۰	۰/۲۲۰	۰/۱۸۰	محمودآباد
۰/۰۳۶	۰/۰۵۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۴	۰/۰۰۰	۰/۰۳۶	فیلستان
۰/۰۸۳	۰/۰۸۳	۰/۰۰۰	۰/۰۸۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	گلزار

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

جدول ۱۱: مقدار Q

روستا	Q
جیتو	۰/۵۴۴
ارمبویه	۰/۹۷۴
محمودآباد خالصه	۱
فیلستان	۰
گلزار	۰/۱۲۸

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

جدول ۱۰: بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین عدد شاخص برای هر گزینه

S-	۱/۰۰۰	R-	۰/۲۵۰
S*	۰/۰۵۰	R*	۰/۰۳۶
S- -S*	۰/۹۵۰	R- -R*	۰/۲۱۴

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

با توجه به میزان Q، روستای فیلستان در بین سایر روستاهای دهستان فیلستان از لحاظ پایداری در رتبه اول و سپس روستای گلزار قرار دارد و روستای محمودآباد خالصه در آخرین رده از لحاظ پایداری قرار دارد.

نتایج حاصل از مدل ویکور (رتبه‌بندی روستاها از لحاظ پایداری) و مدل کوپراس (رتبه‌بندی روستاها براساس شاخص‌های حکمروایی خوب) کاملاً با هم مطابقت دارند و روستای فیلستان هم از لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب و هم از لحاظ شاخص‌های پایداری توسعه در رتبه اول قرار گرفته است.

با توجه به جدول ۱۲، همچنین این دو روستا با دارا بودن درصد شاغلان نسبت به بقیه روستاها رتبه‌های اول و دوم را دارند. محاسبه نرخ رشد جمعیت ۱۰ ساله ۱۳۹۵-۱۳۸۵ این روستاها نشان داد که روستای فیلستان با نرخ رشد ۰/۱۱ درصد بهترین وضعیت را داشته است و بقیه روستاها با رشد منفی روبه‌رو بودند که روستای جیتو با ۲/۳- درصد بیشترین کاهش را داشته است.

جدول ۱۲: جمعیت ده‌ساله و بیشتر و شاغلان روستاها

روستا	جمعیت ده‌ساله و بیشتر	جمعیت شاغل مرد	جمعیت شاغل زن	درصد شاغلان
جیتو	۱۹۲۴	۶۰۵	۹۷	۱۲/۴
ارمبویه	۱۵۷۴	۵۵۶	۴۴	۵/۶
محمودآباد خالصه	۱۰۱۴	۳۶۳	۱۳	۱/۷
فیلستان	۳۷۵۱	۱۲۰۱	۲۱۲	۲۷/۳
گلزار	۴۸۰۶	۱۶۹۲	۴۱۶	۵۳/۲
جمع	۱۳۰۶۹	۴۴۱۷	۷۸۲	۱۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵

آزمون فرضیه‌ها

بالتر از حد متوسط ارزیابی شدند که در نهایت میانگین سطح حکمروایی خوب روستایی عدد ۳/۵۲ و با توجه به شاخص‌های پایداری روستایی، میانگین سطح پایداری ۳/۸۵ به دست آمد و با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای (t -test)، با سطح اطمینان ۹۹ درصد و سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۱ معنی‌داری شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی و پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه مورد تأیید قرار گرفت که این نتایج در جدول ۱۳ ارائه شده است.

به منظور سنجش و تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی، میانگین نه شاخص پژوهش محاسبه شد که با توجه به طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای، عدد سه به عنوان عدد وسط یا ممتنع و بیشتر از عدد سه، مطلوب خواهد بود. پس از سنجش و به دست آوردن میانگین نه مؤلفه مربوط به حکمروایی خوب روستایی (مشارکت، کارائی و اثربخشی، نظارت، تخصص‌گرایی، پاسخگویی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، قانون‌مداری و عدالت) و با توجه به اینکه میانگین همه شاخص‌ها

جدول ۱۳: نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای مؤلفه‌های پژوهش

مؤلفه	مطلوب عددی مورد آزمون = ۳				
	آزمون T	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
				حد پایین	حد بالا
پایداری	۱۳/۶۸	۰/۰۰۰	۰/۸۵۳	۰/۷۳۰۴	۰/۹۷۵۸
حکمروایی	۱۱/۰۱	۰/۰۰۰	۰/۵۱۸	۰/۴۲۵۶	۰/۶۱۰۷

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

گفت که هرچه حکمروایی خوب روستایی وضعیت بهتری داشته باشد، سطح پایداری در روستاها افزایش پیدا می‌کند. برای ارائه نتایج بهتر و سهم شاخص‌های تعیین‌کننده حکمروایی از رگرسیون گام‌به‌گام استفاده می‌شود. علامت ضریب همبستگی در تحلیل رگرسیون R و مجذور آن (R^2) است که برای بیان شدت ارتباط مناسب است (کلاتری، ۱۳۸۵: ۱۷۳).

پس از آگاهی و شناخت وضعیت موجود روستاهای دهستان فیلستان از نظر وضعیت حکمروایی خوب روستایی و پایداری روستاها، برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از نظر جهت و شدت رابطه، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که با سطح معنی‌داری ۹۹ درصد رابطه قوی، مثبت و مستقیمی وجود دارد، به طوری که ضریب همبستگی بین دو متغیر فوق ۰/۸۱ به دست آمد و با توجه به یافته‌ها می‌توان

جدول ۱۴: شاخص‌های وارد شده و سهم هر متغیر در مدل رگرسیون گام‌به‌گام در سطح حکمروایی

مراحل	متغیر وارد شده به مدل در هر مرحله	ضرایب تعیین (R^2)	سهم هر متغیر در تبیین متغیر وابسته (درصد)
گام اول	نظارت	۰/۲۴۹	۲۴/۹
گام دوم	کارآیی و اثربخشی	۰/۴۵۰	۲۰/۱
گام سوم	تخصص‌گرایی	۰/۵۷۱	۱۲/۱
گام چهارم	پاسخگویی	۰/۶۴۹	۷/۸
گام پنجم	شفافیت	۰/۷۴۴	۹/۵
گام ششم	مشارکت	۰/۸۱۹	۷/۵
گام هفتم	مسئولیت‌پذیری	۰/۸۷۱	۵/۲
گام هشتم	قانون‌مداری	۰/۹۳۶	۶/۵
گام نهم	عدالت	۱	۶/۴

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

بیشترین سهم را در حکمروایی داشته است، به طوری که ۲۴/۹ درصد از تغییرات مورد نظر را تبیین می کند. سایر متغیرها ۷۵/۱ درصد از واریانس را تبیین می کند.

نتایج رگرسیون گام به گام نشان می دهد که در سطح حکمروایی از میان نه متغیر حکمروایی که وارد این مدل شدند، شاخص نظارت با ضریب تعیین ۰/۲۴۹

جدول ۱۵: ضرایب رگرسیون گام به گام برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر سطح حکمروایی و تعیین اهمیت نسبی متغیرها

متغیرهای وارد شده به مدل	ضرایب رگرسیونی (B)	ضرایب رگرسیونی استاندارد (β)	خطای استاندارد	مقدار t	سطح معنی داری
ضریب ثابت	۴۲/۵۲۵				
نظارت	۱/۵۸۱	۰/۳۱۶	۰/۰۶۰	۱۶/۲۷	۰/۰
کارایی و اثربخشی	۱/۴۰۷	۰/۳۱۹	۰/۰۵۲	۲۳/۱۱	۰/۰
تخصص گرایی	۱/۰۷۷	۰/۳۲۳	۰/۰۵۱	۲۰/۸۲	۰/۰
پاسخگویی	۰/۸۸۰	۰/۳۲۵	۰/۰۵۱	۲۱/۲	۰/۰
شفافیت	۱/۱۳۳	۰/۳۲۳	۰/۰۶۲	۱۷	۰/۰
مشارکت	۰/۹۲۹	۰/۳۰۷	۰/۰۵۴	۱۷/۹۹	۰/۰
مسئولیت پذیری	۰/۷۶۱	۰/۳۱۶	۰/۰۵۴	۱۶/۶۹	۰/۰
قانون مداری	۰/۸۸۴	۰/۳۰۹	۰/۰۵۶	۱۵/۸۶	۰/۰
عدالت	۱	۰/۲۷۰	۰/۰۵۱	۱۳/۳۲	۰/۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷

و مطالعه از نظر حکروایی خوب در این پژوهش عبارت اند از: مشارکت، شفافیت، قانون مداری، عدالت، پاسخگویی، مسئولیت پذیری، نظارت، کارایی و اثربخشی و تخصص گرایی و ابعاد بررسی شاخص های توسعه پایدار در روستاهای مورد مطالعه عبارت اند از: اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، نهادی و محیطی. براساس تکنیک کوپراس، روستای فیلیستان با N_z برابر ۱۰۰ بهترین وضعیت را از لحاظ ۹ شاخص پژوهش در زمینه حکمروایی خوب محلی در بین روستاهای این دهستان داراست و روستای گلزار با N_z برابر با ۹۹/۹۴ در رتبه دوم قرار دارد. جهت تحلیل وضعیت روستاها براساس میزان پایداری سکونتگاهها از روش ویکور استفاده شد. برای تعیین شاخص های تحقیق، تکنیک دلفی استفاده شده است. در مدل ویکور، با توجه به میزان Q ، روستای فیلیستان در بین سایر روستاهای دهستان فیلیستان از لحاظ پایداری در رتبه اول و سپس روستای گلزار قرار دارد. نتایج حاصل از مدل ویکور (رتبه بندی روستاها از لحاظ پایداری) و مدل کوپراس (رتبه بندی روستاها

با توجه به جدول ۱۵، مقدار بتای به دست آمده برای هر متغیر نشان دهنده این است که تغییر یک واحد در انحراف معیار متغیرها به اندازه مقدار بتای همان متغیر بر انحراف معیار سطح حکمروایی خوب روستاها تأثیر می گذارد. مقدار بتای شاخص پاسخگویی با $\beta = 0/325$ ، شفافیت و تخصص گرایی ($\beta = 0/324$)، کارایی و اثربخشی ($\beta = 0/319$)، نظارت مسئولیت پذیری ($\beta = 0/316$)، قانون مداری ($\beta = 0/309$)، مشارکت ($\beta = 0/307$) و عدالت ($\beta = 0/270$) به ترتیب بیشترین اهمیت را در افزایش سطح حکمروایی روستاها دارند.

نتیجه

رهیافت حکمروایی خوب روستایی به مثابه رمز اصلی تحقق توسعه پایدار روستایی به منظور تحرک بخشیدن به ظرفیت های درونی روستاها در نظر گرفته می شود. پژوهش حاضر به جهت بررسی نقش مدیریت روستایی مبتنی بر حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستاهای دهستان فیلیستان (شهرستان پاکدشت) انجام گرفته است. شاخص های مورد بررسی

بودن این روستاها از لحاظ شاخص‌های مورد مطالعه منجر شده با نتیجه تحقیق دربان‌آستانه و رضوانی (۱۳۹۱) هم‌خوانی دارد. با استناد به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش و شرایط روستاهای مورد مطالعه، به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار روستایی مبتنی بر رهیافت حکمروایی خوب روستایی پیشنهادات زیر برای این دهستان و دیگر روستاهای شهرستان پاکدشت ارائه می‌شود:

۱. انسجام بخشیدن به فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی روستاهای شهرستان با استفاده از توسعه مشارکتی؛
۲. کمک به توسعه صندوق‌های مالی-اعتباری محلی در روستاها؛
۳. تحرک بخشیدن به ظرفیت‌های درونی روستاها و منابع محلی و منطقه‌ای (پتانسیل بالای تولید گل و گیاهان زینتی که سبب‌شده این منطقه به‌عنوان قطب تولید گل در استان تهران و کشور معرفی شود) و توانمندسازی روستائیان در فرایند توسعه؛
۴. بسترسازی قانونی به‌منظور مشارکت حداکثری روستائیان و افزایش اعتماد روستائیان به نهادهای دولتی؛
۵. افزایش فرصت‌های شغلی و تنوع‌بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی از طریق رشد صنعت گردشگری مبتنی بر کشت گل^۱ و رشد صنایع پشین و پیشین مکمل کشت گل و صنایع مکمل سایر محصولات کشاورزی؛
۶. فراهم کردن بستر کارآفرینی در روستاهای شهرستان؛
۷. ارتقای سطح دانش و مهارت مدیریتی دهیاران با توجه به نقش آنان در حکمروایی خوب روستایی؛
۸. تقویت انجمن‌ها و نهادهای مدنی محلی و تشویق روستائیان به عضویت در این نهادها به‌منظور افزایش اعتماد و مشارکت روستائیان و تحقق حکمروایی خوب روستایی.

براساس شاخص‌های حکمروایی خوب) کاملاً با هم مطابقت دارند و روستای فیلیستان هم از لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب و هم از لحاظ شاخص‌های پایداری توسعه در رتبه اول قرار گرفته است، این بدان معناست که پایداری روستاهای مورد مطالعه به‌شدت از رهیافت حکمروایی خوب روستایی تبعیت می‌کند؛ از این رو نتیجه این پژوهش با نتیجه پژوهش رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰) هم‌خوانی دارد. مقدار بتای به‌دست‌آمده برای هر متغیر نشان‌دهنده این است که تغییر یک واحد در انحراف معیار متغیرها به اندازه مقدار بتای همان متغیر بر انحراف معیار سطح حکمروایی خوب روستاها تأثیر می‌گذارد. مقدار بتای شاخص پاسخگویی با $\beta=0/325$ بیشترین اهمیت و عدالت ($\beta=0/270$) کمترین اهمیت را در افزایش سطح حکمروایی روستاها دارند. نتایج این پژوهش نشان داد که مجموعه‌ای از عوامل به‌صورت سیستماتیک و نظام‌مند، تحولات حکمروایی خوب در روستاها را تبیین می‌کند و حکمروایی خوب با دارا بودن شاخص‌هایی مانند مشارکت، پاسخگویی و... می‌تواند با افزایش مشارکت روستائیان و دخالت آنان در سرنوشت خود به کاهش فقر و افزایش درآمد منجر شود. از این بابت نتیجه این پژوهش با نتیجه پژوهش داورخانی و همکاران (۱۳۹۰) هم‌خوانی دارد. روستای فیلیستان نسبت به سایر روستاهای این دهستان از وضعیت اقتصادی بهتری به‌دلیل کشت محصولات گلخانه‌ای و بالابودن میزان صنایع پیشین و پشین مکمل کشت گل برخوردار است و دهیاری و شورای اسلامی نهادهای مردمی و شرکت‌های تعاونی‌های فعال‌تری داشته و به‌دلیل فعالیت تشکلهای روستایی، روستائیان مشارکت بیشتری در مدیریت روستا داشته و توانمندتر هستند و درنهایت شبکه اطلاع‌رسانی در زمینه مسائل روستا در روستای فیلیستان گسترده‌تر است؛ از این رو با توجه به تعامل خوب بین مدیران روستایی و دستگاه‌های دولتی در روستای فیلیستان که مطلوب

منابع

- تقوایی، علی‌اکبر؛ رسول تاجدار (۱۳۸۸). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی، مجله مدیریت شهری. شماره ۲۳. صفحات ۴۵-۵۸.
- توکلی، هانیه و مهدی مؤمنی (۱۳۹۵). بررسی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی مناطق ۱، ۷ و ۲۲ شهر تهران)، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری. سال هشتم، شماره ۲۶. صفحات ۱-۱۸.
- حاجی‌علی‌زاده، جواد؛ چمران موسوی؛ عطاءالله زرافشان (۱۳۹۵). تحلیلی بر همبستگی بین الگوی حکمروایی شایسته شهری و میزان مشارکت شهروندی (مطالعه موردی شهر شیراز)، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی. سال شانزدهم، شماره ۵۴. صفحات ۲۶۰-۲۳۷.
- حاجی‌نژاد، علی؛ ابوذری پایداری؛ حامد ارشد (۱۳۹۵). تحلیل جایگاه و تدوین برنامه استراتژیک حکمروایی خوب، مطالعه موردی: شهر زاهدان، مجله جغرافیا و توسعه. شماره ۴۲. صفحات ۸۲-۶۳.
- حاجی‌نژاد، علی؛ احدالله فتاحی؛ ابوذری پایداری (۱۳۹۴). کاربرد مدل‌ها و فنون تصمیم‌گیری در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی روستایی، شهری و گردشگری، انتشارات جهاد دانشگاهی. چاپ اول. تهران.
- حیدری‌ساربان، وکیل (۱۳۹۶). بررسی اثرات سرمایه اجتماعی بر حکمروایی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان اردبیل)، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی. دوره ششم، شماره ۲. صفحات ۴۴-۹.
- داورخانی، فضیله؛ محمد سلمانی؛ صامت فرهادی؛ زهره زارع (۱۳۹۰). حکمروایی خوب راهبردی برای کاهش فقر روستایی، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. سال ۳. شماره ۴. صفحات ۱۲۱-۱۰۳.
- دربان‌آستانه، علیرضا؛ محمدرضا رضوانی (۱۳۹۱). تبیین عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی مطالعه موردی: شهرستان قزوین، مجله مدیریت شهری. دوره ۱۰، شماره ۲۹. صفحات ۱۹۸-۱۷۹.
- دربان‌آستانه، علیرضا؛ محمدرضا رضوانی؛ سید حسن مطیعی‌لنگرودی؛ سید علی بدری (۱۳۸۹). سنجش و تحلیل عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی (مطالعه موردی: شهرستان قزوین)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۷۳. صفحات ۱۱۸-۹۹.
- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ مرتضی اسدیان (۱۳۹۲). تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در ایران موردشناسی: شهر کاشمر، مجله جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای. شماره ۶. صفحات ۱۷-۳۰.
- احمدی، منیژه؛ مهدی چراغی (۱۳۹۶). ارزیابی عوامل مؤثر بر تحقق حکمروایی خوب روستایی با تأکید بر عملکرد دهیاری‌ها مطالعه موردی: دهستان چاپپاره بالا، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۷. شماره ۴. صفحات ۳۳-۴۴.
- امینیان، ناصر؛ امیرعلی سید نقوی؛ منوچهر جهانیان و سید محسن امامی (۱۳۹۶). وضعیت ارزیابی شاخص‌های حکمروایی مطلوب در توسعه گردشگری شهری، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری. سال ۵. شماره ۱۸. صفحات ۱۳۹-۱۲۷.
- بدری، سید علی؛ محبتی قدیری معصوم؛ صامت فرهادی؛ حافظ اسکندری (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی مدیریت روستایی ایران و چین با رویکرد حکمروایی، فصلنامه روستا و توسعه. سال ۱۴. شماره ۳. صفحات ۹۱-۶۹.
- بزی، خدارحم (۱۳۹۵). اهمیت‌سنجی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه زنان، مطالعه موردی: شهر زابل، پژوهشنامه زنان. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال هفتم، شماره ۱۵. صفحات ۷۲-۵۱.
- پورطاهری، مهدی؛ علی حاجی‌نژاد؛ احدالله فتاحی؛ رضا نعمتی (۱۳۹۳). ارزیابی آسیب‌پذیری فیزیکی سکونتگاه‌های روستایی در برابر مخاطرات طبیعی با استفاده از مدل تصمیم‌گیری کوپراس، برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۱۸. شماره ۳. صفحات ۵۳-۲۹.
- پورطاهری، مهدی؛ حمدالله سجاسی قیداری؛ طاهره صادقلو (۱۳۸۹). سنجش و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک رتبه‌بندی براساس تشابه به حل ایده‌آل فازی، مجله پژوهش‌های روستایی. دوره ۱. شماره ۱. صفحات ۳۰-۱.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ کریم حسین‌زاده دلیر؛ عیسی پیری (۱۳۸۹). حکمروایی مطلوب شهری بر بنیان سرمایه اجتماعی: آزمون نظم نهادی-فضایی ارتباطی و فعالیت‌مندی غیراقتصادی، مجله مطالعات جغرافیایی مناطق خشک. سال اول. شماره ۱. صفحات ۵۲-۳۵.

- رضوانی، محمدرضا؛ ولی‌الله نظری؛ محمدامین خراسانی (۱۳۸۹). فرهنگ مفاهیم و اصطلاحات برنامه‌ریزی و توسعه روستایی، انتشارات جهاد دانشگاهی. دانشگاه تهران. چاپ اول. تهران.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سید علی بدری (۱۳۹۱). بنیان‌های نظریه‌های الگوی توسعه‌های روستای نمونه، انتشارات استانداری گیلان. چاپ اول. تهران.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ جلال عظیمی آملی؛ مهدی پورطاهری؛ زهرا احمدی‌پور (۱۳۹۱). ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب روستایی در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک. سال ۸، شماره ۲. صفحات ۲۸-۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ جلال عظیمی آملی؛ مهدی پورطاهری؛ زهرا احمدی‌پور (۱۳۹۰). تبیین رابطه رهیافت حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی در مناطق روستایی استان مازندران، مجله پژوهش‌های روستایی. سال دوم، شماره ۴. صفحات ۳۴-۱.
- سجادی، ژیلا؛ کیومرث یارمادی؛ رضا کانونی؛ مرتضی حیدری (۱۳۹۶). نقش حکمروایی شایسته در ارتقای کیفیت محیط‌زیست شهری از دیدگاه ساکنان، مطالعه موردی: محله باغ فردوس منطقه یک شهر تهران، دوفصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری. سال هشتم، شماره ۱، پیاپی ۱۵. صفحات ۱۰۸-۹۵.
- شریف‌زادگان، محمدحسین؛ هانیه شمس کوشکی (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی فضایی راهبردی برای حکمروایی یکپارچه منطقه‌ای در منطقه کلان‌شهری تهران، مجله مدیریت شهری. شماره ۳۴. صفحات ۲۹۶-۲۷۳.
- شفیع‌ثابت، ناصر؛ بهزاد دوستی؛ معصومه قربانی (۱۳۹۵). ارزیابی میزان آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی از پدیده خشکسالی با استفاده از مدل تصمیم‌گیری چندشاخصه کوپراس (مطالعه موردی: شهرستان دلفان)، فصلنامه جغرافیای طبیعی. سال نهم، شماره ۳۱. صفحات ۱۳۵-۱۱۹.
- شمعی، علی؛ علی‌اصغر آدینه‌وند؛ مریم حاجی‌زاده (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد شهرداری‌ها براساس حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج)، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری. سال ۴، شماره ۱۱. صفحات ۲۰-۱.
- شیعه، اسماعیل؛ سید عبدالهادی دانشپور؛ مریم روستا (۱۳۹۳). تدوین مدل شاخص‌های مکانی پایداری اجتماعی به کمک روش دلفی و تکنیک شانون، مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر. شماره ۱۹. صفحات ۱۲۹-۱۱۹.
- صرافی، مظفر؛ جواد اطاعت؛ فرهاد دژپسند؛ علی دینی‌ترکمانی؛ محمود سریع‌القلم؛ وحید محمودی؛ بهروز هادی زینور (۱۳۹۲). مبانی توسعه پایدار در ایران، انتشارات نشر علم. چاپ اول. تهران.
- عظیمی آملی، جلال؛ عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری (۱۳۹۳). حکمروایی روستایی (مدیریت توسعه پایدار). انتشارات سمت. چاپ اول. تهران.
- فاطمی‌نیا، سیاوش (۱۳۸۶). فرهنگ شهروندی: محصول و محمل حاکمیت خوب، سازمان کارا و شهروند فعال، مجله رفاه اجتماعی. دوره ۷، شماره ۲۶. صفحات ۵۸-۳۵.
- فرهادی، صامت؛ زهره زارع (۱۳۸۹). نگرشی بر مدیریت روستایی چین با رویکرد حکمروایی، مجله مسکن و محیط روستا. شماره ۱۳۲. صفحات ۶۱-۴۷.
- رحمانی‌فضلی، عبدالرضا؛ مظفر صادقی؛ جهانبخش علیپوریان (۱۳۹۳). بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرایند مدیریت روستایی نوین، مجله مدیریت شهری. شماره ۳۷. صفحات ۵۴-۴۳.
- رحمانی‌فضلی، عبدالرضا؛ رحمت‌الله منشی‌زاد؛ بیژن رحمانی؛ جهانبخش علیپوریان (۱۳۹۶). تحلیل جایگاه مدیریت روستایی مبتنی بر رویکرد حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: مقایسه بخش مرکزی کوه‌دشت و بخش لواسانات شمیرانات)، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. سال ۶، شماره ۱. صفحات ۱۵۳-۱۳۳.
- کریمی، جعفر؛ محمدرضا محبوب‌فر (۱۳۹۱). تکنیک‌ها و مدل‌های برنامه‌ریزی توریسم، انتشارات ارکان دانش. چاپ اول. تهران.
- کریمی‌مله، علی (۱۳۹۱). تأملی نظری در نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی. سال ۱۵، شماره ۴. صفحات ۸۱-۴۳.
- کلانتری، خلیل (۱۳۸۵). پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی. نشر شریف. چاپ اول. تهران.

- Minogue, Martin (2008). What Connects Regulatory Governance to Poverty? CRC, University, The Quarterly Review of Economics and Finance, No (48), 189-201.
- Boucaret, Greert & De walle, Stermvn (2003). "Comparing Measures of Citizen Trust & Good Governance", International Review of Administrative Sciences, Vol 69. DOI: 10.1177/0020852303693003.
- Mengisteab, Kidane (2009). Good Governance in the Eritrean Context, What Does It Entail? Eritrean Studies Review, Vol (2), No (2), 20-57.
- Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart, and Mastruzzil Massimo (2007). The Worldwide Governance Indicators Project: Answering the Critics, the World Bank, and Washington DC.
- UNDP (2002). Governance Unit Jakarta, Introducing good Local Governance, the Indonesian Experience, Jakarta, University of Jakarta.
- Iluțiu-Varvara, D. A., Mârza, C. M., Sas-Boca, I. M., & Ceclan, V. A (2015). The assessment and reduction of carbon oxides emissions at electric arc furnaces—essential factors for sustainable development. *Procedia Technology*, 19, 402-409. <https://doi.org/10.1016/j.protcy.2015.02.057>.
- Bhuiyan. S (2011). Transition Towards a Knowledge- Based Society in postcommunist Kazakhstan: Dose Good Governance Matter? Matter? *Journal of African Studies*, Vol 463. N. 4.
- محمدی یگانه، بهروز؛ جمشید عینالی؛ مهدی چراغی؛ فرزانه فریحی (۱۳۹۲). تحلیلی بر موانع اقتصادی- اجتماعی مشارکت روستاییان در فرایند مدیریت روستایی (مطالعه موردی: دهستان لیستر، شهرستان گچساران)، مجله فرایند مدیریت توسعه، دوره ۲۶، شماره ۱، صفحات ۱۲۵-۱۰۹.
- مرشدی، بهنام؛ داریوش احمدی؛ حسینعلی فرجی سبکبار؛ محمدرضا رضوانی (۱۳۹۵). پهنه‌بندی فضایی کانون‌های گردشگری به‌منظور تعیین مناطق بهینه خدمات گردشگری در استان فارس، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۶، شماره پیاپی ۲۱، صفحات ۳۰-۱۷.
- نجارزاده، محمد؛ ذبیح‌الله ترابی؛ احمد ملکان (۱۳۹۶). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر حکمروایی خوب و پایداری جوامع روستایی با نقش تعدیل‌گری سرمایه فرهنگی؛ مورد مطالعه: دهستان گودین شهرستان کنگاور، فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، سال هفتم، شماره سوم، پیاپی ۲۶، صفحات ۴۰-۲۵.
- نوروزی، اصغر؛ داود مهدوی؛ زهرا بدری‌زاده (۱۳۹۶). ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در چارچوب شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان اصفهان)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۸، شماره ۴، صفحات ۶۶۳-۶۴۹.
- Gallego-Álvarez, Isabel & Fernández-Gómez, María José (2016). Governance, Environmental and Economic Factors: An international analysis *Environmental Policy and Governance Env. Pol. Gov.* 26, 29-44. Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/eet.1695.
- Newig, Jens & Fritsch, Oliver (2009). Environmental Governance: Participatory, Multi-Level – and Effective? *Environmental Policy and Governance Env. Pol. Gov.* 19, 197-214. Published online in Wiley InterScience. (www.interscience.wiley.com) DOI: 10.1002/eet.509.

